

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (четвърти състав)

14 юли 2022 година *

„Преюдициално запитване — Компетентност, признаване и изпълнение на съдебни решения по брачни дела и по дела, свързани с родителска отговорност — Родителска отговорност — Регламент (ЕО) № 2201/2003 — Член 8, параграф 1 и член 61, буква а) — Обща компетентност — Принцип на *perpetuatio fori* — Преместване в хода на производството на обичайното местопребиваване на детето от държава — членка на Европейския съюз, в трета държава — страна по Хагската конвенция от 1996 г.“

По дело C-572/21

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от *Högsta domstolen* (Върховен съд, Швеция) с акт от 14 септември 2021 г., постъпил в Съда на 16 септември 2021 г., в рамките на производство по дело

СС

срещу

VO,

СЪДЪТ (четвърти състав),

състоящ се от: С. Lycourgos, председател на състава, S. Rodin, J.-C. Bonichot, L. S. Rossi (докладчик) и O. Spineanu-Matei, съдии,

генерален адвокат: M. Szpunar,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

- за германското правителство, от J. Möller, U. Bartl и M. Hellmann, в качеството на представители,
- за френското правителство, от A. Daniel и A.-L. Desjonquères, в качеството на представители,

* Език на производството: шведски.

– за Европейската комисия, от P. Carlin и W. Wils, в качеството на представители,

предвид решението, взето след изслушване на генералния адвокат, делото да бъде разгледано без представяне на заключение,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 8, параграф 1 и член 61 от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с които се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000 (ОВ L 338, 2003 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 183).
- 2 Запитването е отправено във връзка със спор между СС и VO относно искането на последния да упражнява родителските права по отношение на сина им М в Швеция.

Правна уредба

Международното право

- 3 Конвенцията за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на децата, съставена в Хага на 19 октомври 1996 г. (наричана по-нататък „Хагската конвенция от 1996 г.“), е ратифицирана или към нея са се присъединили всички държави — членки на Съюза. Руската федерация също се е присъединила към тази конвенция през 2012 г. и тя е в сила за нея от 1 юни 2013 г.
- 4 Четвърто съображение от Хагската конвенция от 1996 г. гласи:

„потвърждавайки първостепенното значение на висшия интерес на детето“.
- 5 Глава II от тази конвенция е озаглавена „Компетентност“ и член 5 от нея гласи:

„1. Съдебните или административните органи на договарящата държава, в която детето има обичайно местопребиваване, имат компетентност да вземат мерки за закрила на личността или имуществото на детето.

2. По силата на член 7, в случай на промяна на обичайното местопребиваване на детето в друга договаряща държава, компетентност имат органите на държавата, в която е новото обичайно местопребиваване на детето“.
- 6 Член 52, параграфи 2—4 от Хагската конвенция от 1996 г. гласи:

„2. Конвенцията не засяга възможността за една или повече договарящи държави да сключат споразумения, които съдържат по отношение на деца, обичайно пребиваващи в

някоя от държавите, страни по такива споразумения, разпоредби по въпроси, които се решават от тази конвенция.

3. Сключените споразумения от една или повече договарящи държави по въпроси, които са в сферата на тази конвенция, не засягат в отношенията на тези държави с други договарящи държави прилагането на разпоредбите на тази конвенция.

4. Предходните алинеи се прилагат също спрямо еднородни закони на базата на специални връзки от регионално или друго естество между съответните държави“.

Правото на Съюза

7 Съображения 12 и 33 от Регламент № 2201/2003 гласят:

„(12) Основанията за определяне на компетентността по делата за родителската отговорност, [установени с настоящия регламент], са оформени в светлината на [висшия] интерес на детето и особено на критерия на близостта. Това означава, че компетентността на първо място трябва да [имат съдилищата на] държавата членка [по] обичайното пребиваване на детето, освен в няко[и] случаи на промяна на пребиваването на детето по силата на споразумения между носителите на родителската отговорност.

[...]

(33) Настоящият регламент зачита основните права и спазва принципите на Хартата на основните права на Европейския съюз. В частност, той желае да гарантира зачитането на основните права на детето, както са предвидени в член 24 [от] Хартата [на] основните права на Европейския съюз“.

8 Член 1, параграфи 1 и 2 от този регламент гласи:

„1. „Настоящият регламент се прилага, независимо от характера на съда или правораздавателния орган, по граждански дела, отнасящи се до:

- а) развод, законна раздяла или [унищожаване] на брака;
- б) определяне, упражняване, делегиране, ограничаване или лишаване от родителската отговорност.

2. В делата по смисъла на параграф 1, буква б) може, по-специално, да се разглежда:

- а) правото на упражняване на родителски права и правото на лични отношения;

[...]“.

- 9 Член 8 от същия регламент е озаглавен „Обща компетентност“ и предвижда:
- „1. Съдилищата на държава членка са компетентни по делата, свързани с родителската отговорност за детето, ако детето има обичайно местопребиваване в тази държава членка по времето, когато съдът е сезиран.
2. Параграф 1 се прилага при спазването на условията на членове 9, 10 и 12“.
- 10 Член 60 от Регламент № 2201/2003 е озаглавен „Отношение към някои многостранни конвенции“ и предвижда, че в отношенията между държавите членки този регламент има предимство пред някои изчерпателно посочени международни конвенции, доколкото засягат уредени от него въпроси.
- 11 Член 61 от същия регламент е озаглавен „Отношение с [Хагската конвенция от 1996 г.]“ и гласи:
- „Що се отнася до [отношението с Хагската конвенция от 1996 г.], настоящият регламент се прилага:
- а) когато засегнатото дете има обичайно местопребиваване на територията на държава членка;
- б) що се отнася до признаването и изпълнението на решение, издадено от съд на държава членка за територията на друга държава членка, дори ако засегнатото [дете] има обичайно местопребиваване на територията на трета страна, която е договаряща страна по тази конвенция“.

Спорът в главното производство и преюдициалният въпрос

- 12 СС ражда М през 2011 г. в Швеция. От раждането тя упражнява сама родителските права по отношение на детето си. До октомври 2019 г. М пребивава само в Швеция.
- 13 От октомври 2019 г. М започва да посещава интернат на територията на Руската федерация.
- 14 През декември 2019 г. VO, баща на М, сезира Tingsrätt (Първоинстанционен съд, Швеция) с главно искане да му присъди упражняването на родителските права по отношение на М и да установи, че обичайното местопребиваване на М е на адреса му в Швеция. СС повдига възражение за липса на териториална компетентност на този съд, като твърди, че от октомври 2019 г. обичайното местопребиваване на М е в Русия.
- 15 Посоченият съд отхвърля повдигнатото от СС възражение за липса на компетентност, с мотива че към момента на предявяване на иска обичайното местопребиваване на М не е било преместено в Русия. Временно той предоставя само на VO упражняването на родителските права по отношение на М.
- 16 Hovrätten över Skåne och Blekinge (Апелативен съд със седалище в Малмьо, Швеция) потвърждава решението на Tingsrätt (Първоинстанционен съд) в частта, в която се приема, че на основание член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 компетентни да разгледат

делото са шведските съдилища. Той отменя обаче решението в частта, с която упражняването на родителските права по отношение на М временно се предоставя само на VO.

- 17 СС сезира запитващата юрисдикция, Högsta domstolen (Върховен съд, Швеция), с искане да допусне обжалването на решението на Hovrätten över Skåne och Blekinge (Апелативен съд със седалище в Малмьо) и да отправи преюдициално запитване до Съда относно тълкуването на член 61 от Регламент № 2201/2003. Пред запитващата юрисдикция СС уточнява, че е предявила искане да ѝ бъде присъдено упражняването на родителските права по отношение на М пред руски съд, който с решение от 20 ноември 2020 г. е приел, че е компетентен по всички въпроси, свързани с родителската отговорност по отношение на М.
- 18 Според запитващата юрисдикция не е ясно, от една страна, дали принципът на *perpetuatio fori*, уреден в член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003, се прилага и при промяна на обичайното местопребиваване на детето в трета държава — страна по Хагската конвенция от 1996 г., а от друга страна, предвид правилото за предимство, предвидено в член 61, буква а) от Регламент № 2201/2003, кой е релевантният момент за преценка на мястото на обичайно местопребиваване на детето и дали този член се отнася само за отношенията между държавите членки, или има по-широко приложение. Запитващата юрисдикция добавя, че макар някои съдилища от други държави членки да приемат, че в такива случаи член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 не се прилага, по въпроса все още се спори в правната доктрина.
- 19 При тези обстоятелства Högsta domstolen (Върховен съд) решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Запазва ли юрисдикция на държава членка компетентността си на основание член 8, параграф 1 от [Регламент № 2201/2003], когато детето, за което се отнася производството, прехвърли в хода на същото обичайното си местопребиваване от държава членка в трета държава, която е страна по Хагската конвенция от 1996 г. (вж. член 61 от посочения регламент)?“.

Производството пред Съда

- 20 Запитващата юрисдикция иска настоящото дело да бъде разгледано по реда на бързото производство по член 105 от Процедурния правилник на Съда. В подкрепа на искането си тя уточнява, че главното производство е по спор за компетентност, който е наложително да бъде разрешен във възможно най-кратки срокове.
- 21 Член 105, параграф 1 от Процедурния правилник предвижда, че по искане на запитващата юрисдикция или, по изключение, служебно, след изслушване на съдията докладчик и генералния адвокат председателят на Съда може да реши определено преюдициално запитване да бъде разгледано по реда на бързо производство, в отклонение от разпоредбите на настоящия правилник, когато естеството на делото изисква то да бъде разгледано в кратки срокове.

- 22 На 7 октомври 2021 г. по предложение на съдията докладчик и след като изслушва генералния адвокат, председателят на Съда решава да не уважи това искане, тъй като по-специално запитващата юрисдикция не е представила каквито и да било конкретни доказателства, че с оглед на обстоятелствата по случая естеството на делото изисква то да бъде разгледано в кратки срокове. Всъщност, както следва от практиката на Съда, обстоятелството, че запитващата юрисдикция е длъжна да направи всичко, за да осигури бързото решаване на спора в главното производство, само по себе си не е достатъчно основание за разглеждане на делото по реда на бързото производство по член 105, параграф 1 от Процедурния правилник (решение от 6 октомври 2021 г., ТОТО и Vianini Lavori, C-581/20, EU:C:2021:808, т. 29 и цитираната съдебна практика).
- 23 Председателят на Съда решава настоящото дело да се разгледа с предимство на основание член 53, параграф 3 от Процедурния правилник.

По преюдициалния въпрос

Предварителни бележки

- 24 Най-напред следва да се отбележи, от една страна, че поставеният въпрос се основава на констатацията, че М — упражняването на родителските права по отношение на когото е предмет на производството пред шведските съдилища — действително е преместил в хода на това производство обичайното си местопребиваване на територията на трета държава, а именно в Руската федерация, която е страна по Хагската конвенция от 1996 г. След като, както приема в практиката си Съдът, обичайното местопребиваване на детето, а именно мястото, което на практика е център на живота му (вж. в този смисъл решение от 28 юни 2018 г., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, т. 42), трябва да се установи въз основа на цялостен анализ на конкретните фактически обстоятелства по случая (вж. в този смисъл решение от 28 юни 2018 г., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, т. 42 и 54), съответният национален съд, а не Съдът трябва да провери дали обичайното местопребиваване действително е било преместено извън територията на съответната държава членка. В това отношение следва да се припомни, че освен физическото присъствие на детето на територията на дадена държава членка трябва да се приемат и други фактори, които могат да покажат, че това присъствие по никакъв начин не е временно или случайно и че то отразява определена интеграция на детето в социалната и семейната среда (вж. в този смисъл решение от 28 юни 2018 г., HR, C-512/17, EU:C:2018:513, т. 41 и цитираната съдебна практика).
- 25 От друга страна, от материалите по делото, с които разполага Съдът, не може да се приеме, че М, по отношение на когото от раждането родителските права упражнява само СС, е бил незаконно отведен на територията на Руската федерация.

По същество

- 26 С въпроса си запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 8, параграф 1 във връзка с член 61, буква а) от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че съд на държава членка, сезиран със спор за родителска отговорност, запазва компетентността си да се произнесе по този спор на основание на посочения член 8,

параграф 1, ако в хода на производството обичайното местопребиваване на детето е законно преместено на територията на трета държава — страна по Хагската конвенция от 1996 г.

- 27 По силата на член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 компетентността по делата, свързани с родителска отговорност, се предоставя на съдилищата на държавата членка по обичайното пребиваване на детето към момента на сезиране на съда. Действително предвид географската им близост тези съдилища обикновено са в най-подходяща позиция да преценят мерките, които да се постановят в интерес на детето (решение от 23 декември 2009 г., *Detiček*, C-403/09 PPU, EU:C:2009:810, т. 36).
- 28 Позоваването на момента на сезиране на съда на държавата членка в член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 представлява израз на принципа на *perpetuatio fori*, съгласно който съдът не губи компетентността си дори и ако мястото на обичайно местопребиваване на съответното дете се промени в хода на производството.
- 29 Освен това, както приема Съдът в решение от 17 октомври 2018 г., UD (C-393/18 PPU, EU:C:2018:835, т. 33—41), нито от текста, нито от структурата на член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 може да се заключи, че тази разпоредба се прилага за спорове за подсъдност между съдилища само на държави членки. Напротив, общото правило за компетентност, предвидено в член 8, параграф 1 от посочения регламент, е приложимо и към спорове за подсъдност между съдилища на държава членка и съдилища на трета държава.
- 30 Следователно, ако към момента на сезиране на съд на държава членка въпросното дете има обичайно местопребиваване на територията на тази държава членка, този съд по принцип е компетентен да се произнесе по родителската отговорност по отношение на това дете, дори и спорът да е свързан с отношения с трета държава.
- 31 Следва обаче да се провери, както иска запитващата юрисдикция, дали правилото по член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 се прилага, когато с оглед на критериите, посочени в точка 24 от настоящото решение, третата държава, на чиято територия детето законно пребивава, докато се води делото, е страна по Хагската конвенция от 1996 г.
- 32 С оглед на това следва да се отбележи, че съгласно член 61, буква а) от Регламент № 2201/2003 в отношенията с Хагската конвенция от 1996 г. Регламент № 2201/2003 се прилага, „когато засегнатото дете има обичайно местопребиваване на територията на държава членка“.
- 33 От текста на тази разпоредба следва, че тя урежда отношенията между държавите членки — всички те ратифицирали Хагската конвенция от 1996 г. или присъединили се към нея — и третите държави, които също са страни по тази конвенция, в смисъл че общото правило за компетентност, предвидено в член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003, престава да се прилага, когато обичайното местопребиваване на детето е преместено в хода на производството от територията на държава членка на територията на трета държава — страна по тази конвенция.

- 34 Контекстът на член 61, буква а) от Регламент № 2201/2003 подкрепя това тълкуване. От една страна, важно е да се отбележи, че за разлика от член 60 от този регламент, посочената разпоредба не указва, че приложното ѝ поле се ограничава до отношенията между държавите членки.
- 35 От друга страна, следва да се отбележи, че ако член 8, параграф 1 от посочения регламент по същество уточнява, че по делата за родителска отговорност е компетентен съдът на държавата членка, в която детето има обичайно местопребиваване „по времето, когато съдът е сезиран“, то член 61, буква а) от същия регламент не съдържа същото уточнение.
- 36 Следователно за разлика от предвиденото от законодателя на Съюза в първата посочена разпоредба и както подчертават германското и френското правителство в писмените си становища, текстът на член 61, буква а) позволява да се приеме, че по смисъла на тази разпоредба обичайното местопребиваване на детето е там, където е местопребиваването му към момента, когато компетентният съд се произнася, така че ако към този момент местопребиваването на детето вече не е на територията на държава членка, а на територията на трета държава — страна по Хагската конвенция от 1996 г., то разпоредбите на тази конвенция ще имат предимство пред член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003.
- 37 Това тълкуване се потвърждава от текста на член 61, буква б) от Регламент № 2201/2003, който предвижда, че този регламент се прилага, „що се отнася до признаването и изпълнението на решение, издадено от съд на държава членка за територията на друга държава членка, дори ако засегнатото детето има обичайно местопребиваване на територията на трета страна, която е договаряща страна по [Хагската конвенция от 1996 г.]“.
- 38 Така от съвместния прочит на член 61, букви а) и б) от посочения регламент следва, че член 8, параграф 1 не се прилага, ако обичайното местопребиваване на детето е преместено на територията на трета държава — страна по Хагската конвенция от 1996 г., преди произнасянето на сезирания със спора за родителска отговорност съд на държава членка. Ако обаче промяната на обичайното местопребиваване на детето е настъпила след произнасянето на съда, член 61, буква б) от този регламент допуска да се приложат разпоредбите от същия регламент за признаването и изпълнението на решението на територията на друга държава членка.
- 39 Ограничението, което член 61, буква а) от Регламент № 2201/2003 въвежда по отношение на прилагането на член 8, параграф 1 от същия регламент, считано от момента, когато обичайното местопребиваване на детето се премества от територията на държава членка на територията на трета държава — страна по Хагската конвенция от 1996 г., е в съответствие и с намерението на законодателя на Съюза да не накърнява разпоредбите на тази конвенция.
- 40 В това отношение е важно да се подчертае, че по силата на член 5, параграф 2 от Хагската конвенция от 1996 г. в случай на промяна на обичайното местопребиваване на детето в друга договаряща държава компетентни са органите на държавата на новото обичайно местопребиваване.
- 41 Освен това член 52, параграф 3 от Хагската конвенция от 1996 г. изрично не допуска по уредените в тази конвенция въпроси друга конвенция, сключена между няколко договарящи държави, да засегне в отношенията между тези държави и другите договарящи

държави прилагането на разпоредбите на Хагската конвенция от 1996 г. Както обаче се потвърждава от точки 170—173 от обяснителния доклад относно тази конвенция, изготвен от г-н P. Lagarde, член 52, параграф 3 от същата е следствие на компромис между позицията на държавите — членки на Европейския съюз, които като страни по посочената конвенция са искали да могат да сключват отделни споразумения в тази област, като например Конвенцията „Брюксел II“, заменена с Регламент № 2201/2003, и позицията на други държави — страни по Хагската конвенция от 1996 г., които са се опасявали, че такива споразумения биха служили за отклоняване от задълженията по конвенцията и биха довели съответно до нейното отслабване.

- 42) Както основателно изтъкват френското правителство и Комисията в писмените си становища, положение, при което обичайното местопребиваване на детето правомерно е преместено на територията на трета държава — страна по Хагската конвенция от 1996 г., но съответният съд на държава членка продължава да се счита за компетентен по силата на правилото за *repetuatio fori*, предвидено в член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003, би било в противоречие с член 5, параграф 2 и член 52, параграф 3 от тази конвенция. Допускането на такова тълкуване на член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 би засегнало обхвата на член 61, буква а) от този регламент и би довело до нарушаване на международните задължения на държавите членки (вж. в този смисъл решение от 24 март 2021 г., МСР, C-603/20 PPU, EU:C:2021:231, т. 56).
- 43) Накрая е важно да се уточни, че прилагането на разпоредбите на Хагската конвенция от 1996 г. вместо тези на член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 само по себе си не води до засягане на висшия интерес на детето, тъй като съгласно съображение 4 от посочената конвенция съдилищата на държавите — страни по тази конвенция, са се задължили да гарантират, че този интерес е от първостепенно значение.
- 44) С оглед на изложените съображения член 8, параграф 1 във връзка с член 61, буква а) от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че съд на държава членка, сезиран със спор за родителска отговорност, не запазва компетентността си да се произнесе по този спор на основание на посочения член 8, параграф 1, ако в хода на производството обичайното местопребиваване на детето е законно преместено на територията на трета държава — страна по Хагската конвенция от 1996 г.

По съдебните разноски

- 45) С оглед на обстоятелството, че за страните в главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (четвърти състав) реши:

Член 8, параграф 1 във връзка с член 61, буква а) от Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000, трябва да се тълкува в смисъл, че съд на държава членка, сезиран със спор за родителска отговорност, не

запазва компетентността си да се произнесе по този спор на основание на посочения член 8, параграф 1, ако в хода на производството обичайното местопребиваване на детето е законно преместено на територията на трета държава — страна по Конвенцията за компетентността, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството във връзка с родителската отговорност и мерките за закрила на децата, съставена в Хага на 19 октомври 1996 г.

Подписи